

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Anna Tomášková

Historické proměny elementárního školství v Horech nad Moravou

Olomouc, 2018

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury v ní uvedených

V Olomouci dne 17.4.2018

.....

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D. za jeho cenné rady, trpělivost a odborné vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1 Obec Horka nad Moravou	8
1.1 Charakteristika	8
1.2 Historie Obce	9
1.3 Obecní symboly	13
1.4 Významné osobnosti obce	14
2 Vývoj školství od školské reformy z roku 1774–1869	15
2.1 Tereziánská školská reforma 1774	15
2.2 Od prvních zmínek vzdělávání v Horce nad Moravou	18
3 Vývoj školství v období od roku 1869–1918	21
3.1 Hasnerův zákon	21
3.2 Období 1. světové války	24
3.3 Vývoj Horecké školy v období 1873–1913	24
3.4 Vzdělávání v Horce nad Moravou za 1. světové války	27
4 Vývoj školství od roku 1918–1948	28
4.1 Vznik První republiky	28
4.2 Meziválečné období	29
4.3 Období fašistické okupace a změny ve školství během 2. světové války	31
4.4 Poválečný stav vzdělání v Československu	32
4.5 Horecká škola v období 1918–1938	34

4.6	Období okupace v Horce nad Moravou.....	37
5	Vývoj školství od roku 1948–1960.....	38
5.1	1948–1960	38
5.2	Vzdělávání v Horce od roku 1948	39
6	Vývoj školství od roku 1961–1989.....	41
6.1	Změny v období od roku 1961-1978.....	41
6.2	1978–1989	43
6.3	Vzdělávání v Horce nad Moravou od roku 1963–1989	44
7	Školství po roce 1989	47
7.1	Změny v Horecké škole po roce 1989.....	48
	Závěr.....	50
	Seznam použité literatury a zdroje	52
	Seznam obrázků a příloh	55

Úvod

Vzdělávání je proces, který začíná již od samotného narození jedince a následně pokračuje po celou etapu jeho života. V současném světě hraje vzdělání podstatnou roli v životě každého moderního člověka. Troufám si tvrdit, že v dnešní době je cesta ke vzdělání relativně jednoduchá a dostupná téměř všem. Ve srovnání s minulostí je dnešní systém vzdělávání, potažmo školství, mnohem stabilnější. Tato stabilita je z makroekonomického pohledu zapříčiněna dlouhodobou rovnováhou, ve které se náš stát nachází. Dnešní školství není ovlivněno tak zásadními výkyvy, ať už v podobě válek, revolucí či změn režimů, tak jako tomu bylo v historii.

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala „Historické proměny elementárního školství v Horce nad Moravou“. Obec Horka se nachází v hanácké rovině, asi 7 km od Olomouce, v chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví. Stěžejní částí práce je nástin základního školství v Horce nad Moravou od jeho samotného počátku po přítomnost. Součástí této práce je také náhled z makroanalytického hlediska na celkový regionální vývoj školství od roku 1774 až po současnost, v teoretické části se zabývám historií a základními fakty o obci Horka nad Moravou.

Hlavním cílem mé práce je objasnit a podat tak čtenářům ucelené informace o vývoji školství v Horce nad Moravou, v souvislosti obecných, kulturních, sociálních proměn.

Bakalářská práce má charakter historické studie, proto jsem se pro zpracování rozhodla pro historický výzkum, konkrétně pak pro metodu přímou. Historickou analýzu jsem rozdělila na tři úrovně – makroanalýza, analýza středního dopadu a mikroanalýza.

V první úrovni makroanalýzy se zaměřuji na obecné, politické, sociální a kulturní faktory podmiňující charakter školství od roku 1774 po současnost. Druhá úroveň středního dosahu se zabývá obecnými proměnami školství z hlediska analýzy dobových školských norem – zákony, nařízení. V rovině mikroanalýzy se zabývám obecnými trendy vývoje školství charakterizovanými na konkrétním příkladu základní školy v obci Horka nad Moravou.

Dosažením hlavního cíle bych chtěla dosáhnout splněním cílů dílčích a to především: shromáždit, následně kriticky vyhodnotit dostupné prameny a odbornou literaturu týkající se problematiky, rozdělit jednotlivá historická období, na nich popsat nejdůležitější proměny regionálního školství, v poslední řadě prezentovat a popsat historické proměny na konkrétním příkladu elementárního školství v již zmíněné obci.

Pro získání informací o přehledu elementárního školství od 18. století až po současnost mi posloužila dostupná odborná literatura a školské zákony. Nejdůležitějšími zdroji ke zkoumání obce a jejího vzdělávání byly archiválie Státního archivu v Olomouci, především obecní a školní kroniky. Dále jsem využila doplňující literaturu, almanach k 30. výročí otevření nové školy, Horecký zpravodaj a internetové stránky.

Moje práce je rozdělena do sedmi kapitol, které se dále dělí na jednotlivé podkapitoly. První kapitola se celá věnuje vesnici Horka nad Moravou, od jejího vzniku až po současnost. Popisuje vývoj jejího názvu, první písemné a archeologické zmínky a celkový rozvoj obce. Jednu z podkapitol tvoří také obecní symboly a významné osobnosti pocházející odtud. Následujících šest kapitol jsem rozdělila podle důležitých dobových událostí, ve kterých došlo ke změnám elementárního školství. Součástí každé kapitoly je tak náhled na celkový vývoj školství a jeho změn, které jsou promítnuty konkrétně na škole v Horce nad Moravou. Proto druhá kapitola reprezentuje období od roku 1774 až po rok 1869, kdy byla nejvýznamnější školská reforma z dob vládnutí Marie Terezie. Ve třetí kapitole se zabývám vývojem školství od roku 1869 až do vzniku první republiky, ve čtvrté kapitole je charakterizováno období od roku 1918-1948, tento časový mezník je ovlivněn především druhou světovou válkou a životem po ní. Pátá kapitola nahlíží na dobu od roku 1948-1960, šestá a sedmá kapitola popisuje změny ve školství od roku 1961 až po současnost. Nutné je podotknout, že od roku 1940 po rok 1963 nebyla v obci vedena žádná školní kronika.

1 Obec Horka nad Moravou

1.1 Charakteristika

Horka nad Moravou leží v hanácké rovině, asi sedm kilometrů od Olomouce. Název vesnice pramení ze zdobněliny podstatného jméno hora, avšak obec se nenachází v žádné vysoké nadmořské výšce (222 m n.m.). Ves tak mohla být pojmenovaná snad jen proto, že byla založena na nepatrně vyšší části terénu v nivě řeky Moravy.¹ Katastrální rozloha obce je okolo 2000 ha, kterou obývá 2448 obyvatel (stav k 31.12.2016).² Obec se historicky dělí na dvě části, na Horku a osadu Sedlisko, které hraničí na severu s obcí Štěpánov, na východě s Březci, Chomoutovem a částí Olomouce Černovírem, na jihu s Řepčínem a Křelovem, západně se nachází obec Břuchotín, Střeň a Skrbeň. Tyto hranice byly stanoveny v roce 1830 a byly považovány za posvátně nedotknutelné, jejichž zrušení se považovalo za těžké provinění.³

Obec se nachází v chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví, na okraji lužních lesů, v údolí řeky Moravy a jejích ramen a přítoků, rozkládající se od Olomouce až po Mohelnici. Přírodní rezervace Plané loučky, slatinné louky s tůňemi a odpovídajícími druhy rostlin a živočichů se nachází v jižní části katastru obce. Okolí je bohaté také na přírodní památky, jimiž jsou například zbytek slatinných luk Daliboř a Častava, vodní rameno potoka, kde se vyskytují vzácné organismy. Díky své poloze se vesnice mohla pyšnit úrodnými pozemky, zdejší půdy jsou pískovité, ale též jílovité a kvůli častým povodním, ztratily značně na úrodnosti. Pro zemědělství byla vhodná spíše západní část, kdežto území okolo řeky Moravy sloužilo jako pastviny a louky.

¹ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 7.

² Český statistický úřad: *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online], [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

³ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Místní národní výbor Horka nad Moravou, O – 1-103, Pamětní kniha obce Horka nad Moravou (Horky a Sedliska), 1923, Horka nad Moravou, strana 18.

Typickým znakem jsou také rybníky, z historie jsou známy Panský a Rozvižď, oba však byly vysušeny. V současnosti vodní plochy představuje malý rybník Podhradský, obnovený rybník „Čundrlák“, dva sousedící rybníky v bývalých pískovnách u Sedliska, a především soustava vodních rekreačních ploch Poděbrady.

Doprava do obce je zajištěna integrovanou městskou dopravou, pravidelně jezdí autobusové linky č. 18 a 20. Trasa vede přímo z města, přes předměstí Řepčín, dále pokračuje přes Moravské železářny, Poděbrady až do Horky. Vedle silnice vede lokální železniční trať z Olomouce do Příkazu a do Senice. Východně od sousední obce Chomoutov vede další silnice, zatím co jihozápad a severozápad je spojen silnicemi do Křelova a přes Skrbeň.

V obci nalezneme Obecní úřad, poštu a nákupní středisko Hruška. Zdravotní péči zajišťuje praktický lékař, dětský a zubní lékař, k dispozici je také lékárna. Na území obce byl vybudován nízkoenergetický dům Sluňákov, který patří mezi unikáty a je velkým lákadlem pro turisty.

1.2 Historie Obce

Historie se datuje již od pravěkého osídlování dnešního území Horky, nejstarším důkazem je nalezení silnostěnných nádob, datovaných do období eneolitu – pozdní doba kamenná (konec 4. a 3. tisíciletí př.n.l.). Tyto nádoby však byly nalezeny až v roce 1981, ještě před tím v roce 1933 archeologové našli hrob, který se hlásí k tzv. kultuře zvoncovitých pohárů (od 1900 př.n.l.). Na začátku 20. století se stal důležitým archeologickým nalezištěm kopec Oračín, kde bylo nalezeno celkem 242 hrobů, které obsahovaly 942 nádob se skutečnými archeologickými poklady.

Doba vladyků Horeckých z Horky

Nejstarší dějiny dnešní Horky nad Moravou jsou spojeny s rodem vladyků Horeckých z Horky. Za nejstaršího předka je považován jistý Jan z Horky, který se zúčastnil roku 1158

s králem Vladislavem obléhání Milána. O necelých 100 let později měl jakýsi Fabeš z Horky hájit Olomouc proti nájezdů Tatarů.⁴ Prokazatelně však nejstarším známým předkem vladyků byl Pardus z Horky, žijící ve 2. polovině 13. století, který podle kroniky vlastnil místní mlýn. V roce 1271 si zvolil hrob v kapli na Hradisku, za který daroval 10 hřiven klášteru. Rod vladyků Horeckých byl známý z husitských válek. Právilo se o něm: „Chtějí smrti Roháčovy pomstít Bedřich ze Strážnice vypověděl válku Zikmundovi a Pardus z Horky učinil nezdařený útok na Litovel roku 1437.“ Roku 1520 měl Horku Petr z Horky. Roku 1533 synové jeho prodali Horku i Sedlisko za 8.100 tolarů moravskému městu Olomouc, tvrz, vesnici, dvůr, mlýn a část osady Sedličky. Rod Horeckých měl později jinde statky a byl povýšen do stavu svobodných pánů Horeckých z Horky, vymřel v 18. století. Hrad horecký vzpomínaný již roku 1402 zmizel do roku 1534 a zůstal jen mlýn a dvůr. Dle zápisu v zemských deskách roku 1464 měli Horku Jan a Herbart, synové Pardusa.

Rok 1271 je první písemnou zmínkou o Horce, i přes to, že vesnice existovala již dříve. O pět let později byla poprvé zmíněna i historická osada Sedlisko.⁵

První zmínky – 1848

Prodání vesnice znamenalo, že poddaní Horky a Sedliska dostali novou vrchnost a v roce 1535 nabyla kupní smlouva platnost. V roce 1579 patřila Horka spolu s dalšími 23 vesnicemi k olomouckému statku, se svými šestnácti lány se řadila na čtvrté místo mezi vesnicemi patřící Olomouci, největší byl Hněvotín s 31 lány. Poddaní sedláci platili za pronájem půdy městu, taktéž i obyvatelé Sedliska, zejména rybaři platili za pronájem řeky a pastvin. Celou situaci ovlivnila třicetiletá válka (1618-1648), která přinesla řadu škod a ztrát na životech. Grunty zpustly, rybníky přestaly vynášet a chudí poddaní neměli čím platit, důsledkem toho se městu snižovaly příjmy.

⁴ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 8.-14.

⁵ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Místní národní výbor Horka nad Moravou, O – 1-103, Pamětní kniha obce Horka nad Moravou (Horky a Sedliska), 1923, Horka nad Moravou, strana 69.,76.-77.

Po válce bylo v Horce 53 usedlostí, tj. 16 sedláků a 37 zahradníků, ale většina gruntů nebyla obhospodařována. Během třicetileté války došlo k určitým náboženským změnám a k obnovení katolicismu. Po více než sto letech byl znovu jmenován farář pro Horku s přífařenými vesnicemi Sedlisko a Chomoutov. Farářem se stal Johann Neplecha.

Obě vesnice zůstaly s výjimkou čtyř desítek let až do roku 1848 majetkem města. Změna přišla s vládou Marie Terezie, ta kvůli špatným výsledkům hospodářství odebrala královským městům statky, které pronajímala. V případě Olomouce se nájemníkem stal Matyáš Paumann (1753-1759). Na konci 18. století se správa statků i jejich financí vrátila zpátky městu. Ani sto let po válce nedošlo k příbytku usedlostí, pouze se nově objevila chaloupka postavená na poddanské půdě, obecní kovárna a dva pastýřské domky. V roce 1756 patřilo Horce 859 měřic polí, 157 měřic luk, 68 měřic připadalo na pastviny, 12 na zahrady. V Sedlisku bylo 52 měřic polí, 19 luk a 8 zahrad. V roce 1749 mělo dojít k uzavření smlouvy mezi Olomoucí a klášterem Hradisko o výstavbě kostela Sv. Mikuláše, který stojí do dnes na místě, kde býval původně hrad. O pět let později byla stavba dokončena.

První polovina 19. století – období První republiky

Po roce 1848, kdy bylo zrušeno poddanství se Horka dočkala postupného nárůstu obyvatel, v roce 1850 se počet obyvatel pohyboval okolo 1085 lidí, o třicet let později se tento počet zvýšil na 1312, v roce 1912 to již bylo 1552 obyvatel z toho většina se hlásila k české národnosti. Mezi roky 1869-1910 přibýlo v Horce a Sedlisku 72 domů. V 19. století se obec, zejména pak osada Sedlisko potýkala se záplavami, ale i docházelo často k velkým požárům. Lépe se začalo dařit zemědělství, zaváděly se nové plodiny, rozšiřoval se chov ustájeného dobytku, v obci vzrůstal i počet malých živnostníků a řemeslníků. Velkým přínosem byla stavba železniční lokální trati z Olomouce do Choliny, která byla spolu s místním nádražím otevřena v roce 1883.⁶ Za zmínku stojí i tamní mlýn, jenž patřil Aloisi Siegelovi do roku 1908, poté ho odkoupilo nově zřízené rolnické družstvo. Mlýn se brzy stal nejdůležitějším podnikem nejen obce, ale i celé oblasti vodního toku Moravy. Díky mlýnu se v roce 1914 dostala do domácností první elektřina, až o šest let později došlo k úplné elektrifikaci.

⁶ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 15.-42.

Horka se stala aktivní i v budování společenských a kulturních spolků, nejstarší byl Pohřební spolek sv. Josefa z druhé poloviny 19. století. Kronika uvádí také vznik tělocvičné jednoty Sokol, místního odboru Národní jednoty, řemeslnicko-vzdělávací jednoty Mojmír, tělocvičné jednoty Orel nebo dobrovolnického hasičského sboru.⁷

Kromě útrap a dluhu nepřinesla první světová válka obci nic. Život po válce se postupně dostával do normálu, při sčítání obyvatel se počet snížil, avšak okolo roku 1930 zase vzrostl. V roce 1932 při oslavách 60. výročí jednoty Sokol byl odhalen pomník dr. M. Tyrše, v téže roce vznikl první Sportovní klub.⁸

Druhá světová válka – 1989

Začátek druhé světové války byl v Horce spojován s velkou záplavou, která napáchala ohromné škody. Celkově veřejný život během války zcela odumřel, dokonce některé spolky byly zakázány. Hromadně byly odstraněny památky, pomníky a jiné upomínky spojené s první republikou, zemědělské produkty se odváděly státu, lidé odcházeli za prací do Německa. Konec války zaznamenala i obec, když 6.května 1945 začal boj o Horku, který pokračoval až do úterý 8.května, kdy v odpoledních hodinách byla osvobozena Ruskou armádou.⁹

I přes nepříznivé období v první polovině 20. století, se naopak v té druhé půlce Horka velice rychle rozrůstala, nově v roce 1955 vzniklo Jednotné zemědělské družstvo, za zmínku stojí také vznik vojenského opravárenského závodu. Díky dostupnosti a blízkosti města Olomouce se Horka stávala, čím dal tím vhodnějším místem pro bydlení. Celkově obec prosperovala, docházelo k úpravám veřejného prostranství, silnic, kanalizace, nově vzniklo nákupní středisko, byl otevřen nový hřbitov. V roce 1984 byla zahájena řadu let plánovaná výstavba

⁷ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Místní národní výbor Horka nad Moravou, O – 1-103, Pamětní kniha obce Horka nad Moravou (Horky a Sedliska), 1923, Horka nad Moravou, strana 65.-70.

⁸ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 46.,52.

⁹ KOLOUŠKOVÁ, KARLA. Horecký zpravodaj. IV. Ročník. Horka nad Moravou, duben 2005

obecního vodovodu. Společenský život byl zachován, avšak výrazný vliv na něj měla Komunistická strana Československa, která stála v čele obce až do roku 1989.

V roce 1980 se spojila obec Horka se sousední vesnicí Skrbeň pod jeden místní národní výbor, přičemž Horka byla v červenci 1982 prohlášena za obec střediskovou. Spojená obec čítala 3253 bydlících obyvatel, toto spojení však trvalo jen osm let a v roce 1990 se obce osamostatnily.

1989–2000

Těsně po celkových změnách roku 1989 byla vyhlášena Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví a obec se pod novým vedením věnovala několika velkým investičním akcím, např. dokončení výstavby skupinového vodovodu nebo vybudování čističky odpadních vod. Rozvinulo se soukromé podnikání, ve spolkovém životě se uplatnily zejména sportovní oddíly (sportovní střelba, motokros, fotbal). V roce 1997 došlo k historicky největší ničivé povodni. Celkově bylo zaplaveno 200 domů a 20 z nich zcela zbořeno, a to zejména v části obce Sedlisko.¹⁰

1.3 Obecní symboly

Nový obecní znak obce schválil Parlament České republiky a v roce 1999 byl obci udělen bývalým prezidentem Václavem Klausem. Znak vycházel z erbu vladyků z Horky, jejichž symbolem byl modrý štít se stříbrnou zdí, zakončenou nahoře cimbuřím, nad nímž se vzpínal kůň – jednorožec. Modrá barva pole se změnila na zelenou a nad kosmou kvádrovou zdí a cimbuřím uprostřed vyrůstá zlatá biskupská berla, čímž měl být vedle zelených lesů Pomoraví a polí Hané připomenut původní znak s biskupem Mikulášem.

¹⁰ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 73.-77.

1.4 Významné osobnosti obce

I přes to, že Horka nepatří mezi největší vesnice v kraji, tak je rodištěm několika významných osobností, jejichž život a tvorba se staly obrovským přínosem.

Jako prvního bych vytýčila Františka Macháta – geograf a kartograf, v roce 1917 se stal ředitelem dívčího gymnázia Elišky Krásnohorské, podílel se na vydávání Ottova zeměpisného atlasu. Zeměpisnou tematikou se zabýval také JUDr. Eugen Dosoudil. Mezi další bych zařadila:

Ladislav Hertl – mlékárenský odborník a organizátor

Adolf Gottwald – jazykovědec a překladatel z francouzštiny

Miloš Horčíčka – autor povídek a překladatel

Rudolf Doležal – akademický sochař

Bedřich Havlík – hudebník a violoncellista

Vojtěch Směšný – výtvarník a grafik

Otto Bébar – výtvarník a keramik¹¹

¹¹ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 11.

2 Vývoj školství od školské reformy z roku 1774–1869

2.1 Tereziánská školská reforma 1774

V době osvícenství především ve druhé polovině 18. století došlo v českých zemích k zásadním změnám ve většině oblastí, hospodářského společenského a politického života. Duch osvícenství a vláda rozumu se však do českých zemích dostávali později, zprostředkovaně přes německou kulturu a byli přizpůsobováni hospodářskými a politickými specifikami monarchie.

Po válečném neúspěchu Habsburské monarchie muselo dojít k zásadním reformám, které probíhaly v oblasti správní, politické a soudní. Reforma školství byla jejich nedílnou a podstatnou součástí. Cílem těchto reforem bylo zejména zvýšení blaha státu. Především přežívající vliv náboženství a církve byli v rozporu s novými požadavky na výchovu a vzdělání. Důležitou událostí proto bylo v roce 1773 zrušení jezuitského řádu papežem Klimentem XIV.¹²

Za vlády Marie Terezie a Josefa II se i u nás postupně rozkládaly feudální výrobní vztahy a začal proces národního obrození. Rozvoj výrobních sil byl úzce spojován se základním vzděláním pracujících v zemědělství i manufakturách. Spojení obecného vzdělání a prosperity státu vedlo panovníci k usilování o jednotný školský systém a zavedení povinné školní docházky, jež se promítly ve školské reformě v roce 1774.

Na přání císařovny Marie Terezie organizoval v Rakousku národní školství všeobecně povinné zaháňský opat Jan Ignác Felbiger. Vytvořil podle pruských vzorů Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech rakouských dědičných zemích, který byl se souhlasem a schválením císařovny vyhlášen 5.12.1774. Tento školní řád se stal podkladem základního školství rakouského, na pár změn platil téměř 100 let, až do nové úpravy obecného školství, která byla v Rakousku provedena v roce 1869.

¹² KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4., strana 80.

Řád pojednával o elementárních školách trojího typu: triviální, hlavní a normální. Školy triviální vznikaly především na venkově v sídle far nebo u filiálních kostelíků a dělily se na jednotřídní nebo dvoutřídní. Kromě hlavního předmětu náboženství se děti měly učit dalším třem předmětům - čtení, psaní a počtům.

Školní povinnost podle řádu Felbigera byla šestiletá, avšak nebyla uzákoněna. Ve školním řadě bylo pouze uvedeno a doporučeno rodičům, aby své děti posílaly od šesti do dvanácti let do školy. V letním období se poskytovaly venkovské mládeži od 9 do 12 let úlevy.¹³

V každém krajském městě se zřizovala hlavní škola (Hauptschule), která měla tři třídy, s ředitelem, katechou a třemi nebo čtyřmi učiteli, jež vyučovali kromě náboženství a triviu také základům latiny, dějepisu, zeměpisu, přírodopisu, základům hospodářství a průmyslu. Školy normální (Normalschule) byly zřízeny v hlavním městě země. Osnovy těchto škol byly rozšířené, výuka probíhala ve čtyřech třídách, která připravovala žáky pro gymnázia, učitelství i občanské povolání. Přípravy budoucích učitelů později zajišťovaly i některé školy hlavní. V triviálních školách s českým obyvatelstvem se konalo vyučování v českém jazyce, v hlavních školách probíhala výuka dvoujazyčně, a to v němčině a češtině, v národní škole se vyučovalo pouze německy¹⁴. Vypracovaná školská reforma se zabývala také otázkou vzdělání učitelů na triviálních a hlavních školách. Na normální škole se zřizovaly tzv. preparandy, které se dělily na kurzy podle délky studia a typu školy. Tříměsíční kurzy pro učitele triviálních škol a obsahově náročnější šestiměsíční kurzy pro pomocníky škol hlavních. Budoucí učitelé se na kurzech seznamovali především s novou metodou a výkladem o pedagogice, avšak i prakticky se účastnili na výuce.¹⁵

Tereziánská školská reforma znamenala výrazné posílení role státu oproti církvi, stejně tomu bylo i v oblasti dozoru nad školami a jejich správou. O náklady škol triviálních pečovaly obce a šlechtici, potřeby škol hlavních byly zabezpečovány ze zemského školního fondu. Bezprostřední dozor nad triviální školou vykonával místní farář, o stránku hospodářskou a

¹³ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987., strana 153.,154.

¹⁴ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 26.,27.

¹⁵ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4, strana 88.

administrativní se staral místní školní dozorce, na venkově se jednalo většinou o bohatého rolníka. O školní dozor se v celém okrese staral vikář nebo děkan, jehož povinností bylo podávat zprávy zemské komisi, která spravovala práci učitelů.

Počátek tereziánské reformy základního školství byl provázen řadou nedostatků, především se jednalo o vybavení škol, nevyhovující platové podmínky učitelů, neuzákoněné povinné školní docházka a nízké účasti ve výuce. Koncem 18. století bylo zaznamenáno okolo tři sta tisíc školou povinných žáků, avšak pouze dvě třetiny školu doopravdy nenavštěvovaly.

Za vlády Josefa II byla velmi zdůrazňována povinnost školní docházky, což se projevilo ve velkém nárůstu počtu škol. V této době bylo 32 hlavních škol, 50 městských a 2461 škol triviálních. Po skončení vlády Josefa II se začala silně projevovat nespokojenost šlechty a duchovenstva se školskými reformami a jejich osvícenskými idejemi. Snažili se posilnit náboženství ve výuce, a také aby školství bylo v rukou církve. Roku 1795 byla v Rakousku zřízena opravná komise studijní, která dostala za úkol vypracovat nový studijní řád obecného školství a v roce 1805 byl vyhlášen zákon obecného školství Politické zřízení německých škol v Rakousku. Komise vytvořila tzv. Schulkodex, který shrnoval dosud platná nařízení. Tento kodex znamenal oproti osvícenským reformám velký krok zpátky, avšak se tím obecné školství řídilo více jak půl století.

Rok 1848 se zapsal do historie jako období revoluce, které přineslo pro Evropu nemalé množství změn. Došlo k zásadnímu přetvoření v tehdejší společnosti. Společnost se na základě sérií občanských a národních revolucí, posunula z dlouholetých, zakořeněných, společenských struktur k novému fungování, které v sobě zahrnovalo také nový pohled na školství. Pokrokový systém se od teď soustředil na řešení výchovných a školsko-politických problémů také s ohledem na osvětu obyvatelstva.¹⁶

V českých zemích na konci 19. století vzrůstala všeobecná vzdělanost. Procenta dětí, které navštěvovaly šest let školu se zvyšovaly, čímž se snižovalo procento analfabetů. Došlo ke zdokonalení obyvatelstva českých zemí v hospodářských a řemeslných vědomostech.¹⁷

¹⁶ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, strana 163.

¹⁷ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4, strana 95.

2.2 Od prvních zmínek vzdělávání v Horce nad Moravou

První známá zpráva o Horecké škole a jejím učiteli pochází z roku 1662, avšak nám přináší informace, že škola v obci chybí a katechismus vyučují olomoučtí jezuité, kteří dostávají plat od obce i kostela. Zpočátku se vyučovalo po domech, pravidelné vyučování bylo zavedeno v roce 1742, kdy prvním tamním učitelem byl Augustin Zahrada, který byl však o 10 let později vystřídán jeho nástupcem Martinem Bohatým a dalšími. Podle pamětní knihy byla škola postavena v roce 1790, navštěvovali ji žáci nejenom z obce, ale i z vedlejší vesnice Chomoutov.¹⁸

Podle krajských úřadů byla škola v Horce nad Moravou do roku 1771 spravovaná školmistrem, ten se zabýval v obci zabýval vyučováním a kostelnictvím.

Kronika školy Horecké se datuje do roku 1878 a je spojená s horeckým nadučitelem Rudolfem Koblížkem, který z podání ústních zpráv o stavu školy, zveřejnil nějaké informace, avšak nedopídl se větší určitosti. „*Kdy byla založena škola Horecká, není památníka, jenom matrika nejstarší zbylá, chová léta Páně 1807, kterouž dobou byl učitelem p. Valentín Mrlíček.*“ Valentín Mrlíček zůstal obci věrný až do své smrti v roce 1819, jeho nástupcem byl Pelhřím Vabroušek. Škola v této době spadala pod duchovní správu a každoročně se konaly zkoušky v přítomnosti důstojného pana probošta od sv. Mořice, děkana Olomouckého děkanství. V roce 1864 bylo děkanství zrušeno, fara a škola Horecká byly přiděleny děkanství Chotinskému.¹⁹

Škola Horecká byla až do roku 1872 jednotřídní s počtem 183 žáků. Škola byla v přízemním domku, do roku 1869 nebyla návštěva školy povinná, avšak v zimě žáci chodili pilně do školy, aby se tam ohřáli. Děti se učily pouze čtení (čítankou byla bible), psaní a počítání

¹⁸ BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1., strana 37.

¹⁹ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

z paměti.²⁰ Kvůli nové organizaci školství se dle počtu žáků škola rozšířila na trojtřídnou, a to až do roku 1877. Prvním učitelem byl Fabián Kupka.²¹

Připojeny byly obce Chomútov (dnešní Chomoutov) a Sedlejka (dnešní část Sedlisko). Škola byla pod patronátem náboženského fondu a učitelé dostávali plat (služné) od obce Horecké, Chomútovské a Sedlejské, dohromady jejich služné činilo 43 zlotých a 63 krejcarů. Kromě toho, každý učitel až do roku 1871 obdržoval každoročně pět měřic žita, dvě a půl měřice pšenice a dvě a půl měřice stravy (hrách, čočka, jáhly, jak kdo čeho dal), na topení dostávali dvanáct sáhů dřeva.

Kvůli Pruské válce v roce 1866, muselo být školní vyučování ukončeno v červnu a započato až v říjnu, důsledkem propuknutí nemoci cholera. O dva roky později vznikla první školní knihovna, mezi první zakoupené knihy patřila mapka Moravy a Slezska, třicet obrazů Starého zákona nebo šestnáct tabulek pro vyučování mluvnice.²²

Národní škola v Olomouci

S prohlášením nového řádu podle návrhu pedagoga Felbigra byla v Olomouci zřízena hlavní škola o třech třídách, při níž byl i kurz pro vzdělávání učitelů pro školy triviální. Roku 1775 se při farních kostelích zřizovaly školy triviální, které se budovaly zejména na venkově. V okrese okolo Olomouce tak vzniklo mnoho triviálních škol, včetně Horky nad Moravou, k níž byla přiškolená část Sedlisko a obec Chomoutov.

²⁰ Okresní archiv v Olomouci – knihovna, A 5364a, Vlastivědný sborník Střední a Severní Moravy, Ročník VIII. – 1929 – 1930,

²¹ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

²² Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

Dozor na mateřské, obecné a měšťanské školy české ve venkovském okrese olomouckém vykonával český školní výbor v Olomouci, jen pouze pokud tyto školy byly vydržovány nákladem země a obce.²³

Správu národních škol spravovaly zemské, okresní a místní školní rady. Každý politický okres zřizoval okresní školní radu, obvod její působnosti se kryl s obvodem působnosti příslušného okresního hejtmantství a tvořil školní okres. Tento samostatný školní okres tvořila i Olomouc.

²³DOSTÁL, Josef a Frant. ŘÍKOVSKÝ, 1935. *Vlastivěda Moravská: Olomoucký okres*. II. Místopis. Brno: Musejní spolek v Brně, strana 156.-158.

3 Vývoj školství v období od roku 1869–1918

3.1 Hasnerův zákon

V roce 1855 došlo k dohodě mezi státem a církví, byl podepsán tzv. konkordát, jímž bylo rakouské školství zcela podřízeno církevnímu doзору. Ten zcela pozměnil řízení škol. Církev měla na starosti obsahy jednotlivých škol, zasahovala do metodických stránek vyučování i učitele dosazovala podle svých vlastních měřítek. Byly revidovány také učebnice v souladu s katolickou církví. Bezprostřední dozor měla církev nad vnitřním životem ve škole a náboženství se stalo pilířem veškerého vyučování. Již před vyhlášením konkordátu byla velká snaha o germanizaci ve školách, která se v této době ještě více prohloubila. Pouze na triviálních školách se vyučovalo česky, na normálních a hlavních školách byla vyučovacím jazykem němčina. Některé předměty byly vyučovány jen německy, na středních školách pomalu mizela výuka v češtině, jen náboženství zůstalo v rodném jazyce.²⁴

Po pádu absolutismu začalo docházet v Čechách ke změnám formování politického, kulturního i hospodářského rázu. Říjnovým dekretem v roce 1860 se zřekl císař absolutismu a ústava byla obnovena. Došlo k obnovení spolkového života, vycházely české noviny a časopisy, vznikaly učitelské jednoty. Do popředí se dostávaly otázky a potřeby týkající se českého školství. Zemský zákon z roku 1864 zaváděl rovnoprávnost českého i německého jazyka, které byly uznány jako jazyky vyučovací a rovnocenné. K zásadnímu řešení vzdělání u nás došlo až na konci šedesátých let, kdy v lednu roku 1868 byl vydán říšský zákon. Podle něj spadala správa školství pod stát, jenž byla převzata od církve. Do nekonfesijních škol, tedy veřejných mohly chodit děti všech náboženských vyznání a církev měla právo zřizovat školy soukromé.²⁵

²⁴ HORÁK, Josef a Milan KRATOCHVÍL. *Nástin dějin pedagogiky*. Vyd. 4. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-758-6, strana 72., 73.

²⁵ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, strana 165.

V květnu roku 1869 byl přijat základní školský zákon, upravující obecné školství, jehož předložením uvedl ministr Leopold Hasner. Nový zákon tzv. říšský školní zákon stanovil změnu v povinné školní docházce, a to pro děti od 6 do 14 let. Významné bylo zřízení obecných a městských škol, rozšíření obsahové stránky a vznik učitelských ústavů s maturitou, kteří po absolvování čtyřletého studia mohli nastoupit na tzv. podučitelskou dvouletou praxi. Po skončení praxe musel každý učitel složit tzv. učitelskou způsobilost a následně mohl vyučovat na školách obecných. Pro vyučování na školách městských bylo nutné složit zvláštní zkoušky z odborných předmětů.

Učitelskou profesi mohly také vykonávat ženy, ale pouze do doby, než se provdaly.²⁶ Do škol byly zavedeny reálné předměty např. přírodopis, zeměpis, dějepis. Včetně náboženství se učilo mateřskému jazyku, písemností, aritmetice, geometrii, účetnictví, krasopisu, zpěvu. Došlo ke změně vztahu učitel – žák, kdy se učitel měl více zajímat o osobnost dítěte.²⁷

Byly zavedeny osmileté školy obecné, které byly zákonem stanoveny jako veřejné ústavy a osmileté školy měšťanské. Obecná škola mohla být otevřena tam, kde v obvodu jedné hodiny cesty bylo podle průměru více než 40 dětí povinných školní docházkou. Z potřebných důvodů se v městech zakládaly školky, i oddělení pro žáky se zvláštní péčí.²⁸ Nutné je říci, že vznikaly tříleté školy měšťanské, ty měly za úkol poskytovat vyšší vzdělání, než dávala obecná škola a navazovaly na nižší pětiletý stupeň škol obecných. Povinnost školní docházky bylo možné realizovat tedy trojím způsobem. Tříleté studium na městských školách byla zavedena pro žáky, kteří nemohli navštěvovat školy střední, to byly většinou děti proletariátu a venkovské chudiny. Pro potomky středních a vyšších společenských vrstev byly určeny školy střední, které jako jediné umožňovaly další vysokoškolské vzdělání, jež bylo zpoplatněné, tudíž pro děti nižších vrstev bylo nedostupné.²⁹ Zákon deklaroval lepší sociální postavení učitelů, za významný pokrok se považuje pravidelný plat a nárok na penzi. Také

²⁶ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Dotisk 1., vyd. Praha: Grada, 2009. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, strana 97.

²⁷ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 32.

²⁸ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 111.,112.

²⁹ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, strana 167.

jím byl předepsán nejvyšší pracovní úvazek na 30 hodin týdně a ve třídě mohlo být maximální počet 80 studentů.

Nový školský zákon přinesl řadu nepříznivých ohlasů, především z důvodu ekonomického, ideologického i hospodářského. Proti němu vystoupila velká část šlechty a církev, vznikla tak školská novela v podobě zákona z 2. května 1883. Změnila se povinnost školní docházky na venkovských školách. Vzniklo polodenní vyučování, kdy na žádost rodičů děti starší dvanácti let nemusely od dubna do listopadu chodit do školy z důvodu zemědělských prací. Snížila se úroveň vzdělání díky znovuzavedení náboženství a hry na varhany. Počet žáků ve třídě se zvýšil z osmdesáti na sto.³⁰ („*Školská novela byla definitivně zrušena až tzv. malým školským zákonem z roku 1922.*“) ³¹

Rozvoj českého školství bylo významně omezeno tzv. „velkoněmci“, jejich snahou bylo pomocí svých škol asimilovat české menšiny v pohraničí, tzv. Allgemeiner Deutscher Schulverein (Všeobecný německý školský spolek) sloužil jako hlavní prostředek k potlačení. Tyto spolky podporovali i němečtí zaměstnavatelé, ti hrozili českým zaměstnancům propuštěním, jestliže jejich děti nenastoupí do německých škol. Oproti tomu se zakládali české světové organizace pečující o soukromé české menšinové školy hlavně v oblasti pohraničí. Po roce 1880 tak vznikla Ústřední matice školská.³²

³⁰ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 125.,127.

³¹ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Dotisk 1., vyd. Praha: Grada, 2009. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, strana 98.

³² ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 134.

3.2 Období 1. světové války

První světová válka přinesla zhoršený stav v našem školství. Mnoho učitelů muselo narukovat do války, školy byly obsazovány vojskem nebo složily jako lazarety. Z tohoto důvodu muselo učení probíhat někde jinde, proto bylo omezeno jak obsahem, tak rozsahem. Důsledkem války školství utrpělo i po materiální stránce, nebylo dostatek učebnic, sešitů, inkoustů, chybělo uhlí na vytápění. Děti byly podvyživené, nemocné, proto byla velice velká nepravidelná školní docházka. Od školského zákona z roku 1869 v podstatě nedošlo k žádným změnám.³³

3.3 Vývoj Horecké školy v období 1873–1913

V roce 1873 byla dokončena stavba nové školní budovy, dne 23. listopadu téhož roku byla vysvěcena a následující den započalo vyučování. Školu již však nenavštěvovali žáci z Chomoutova, jelikož obec si postavila vlastní školní budovu. Druhým učitelem se stal František Navrátil se služným 500 zlotých, působil ve škole až do roku 1874, jeho nástupcem se stal pomocný učitel Martin Povolný. Třetí třídu měl na starosti František Neradil. Pořádné vyučování ve třech třídách však nemělo dlouhého trvání, jelikož poslední zmíněný byl přesazen do okolní obce Bolelouc.

Pro velký počet dětí v roce 1876, obstarala okresní rada školní v Olomouci třetí učitelskou sílu pana Rajmunda Sigmunda z Příbora, který se přistěhoval do obce. Trojtřídní vyučování opět netrvalo dlouho, roku 1877 podlehl smrtelnému onemocnění nadučitel Fabian Kupka. Ve školním roce 1877-1878 byl přijat na místo nadučitele kronikář Rudolf Koblížek.

Obsazení učitelů se neustále měnilo, školní rok 1882/1883 byl posledním ve kterém jen dva učitelé ve zdejší škole působili – Rudolf Koblížek a Leopold Dosoudil. Místní školní rada uznala, že počet dětí přesahuje sílu dvou učitelů. Výsledkem byl vypsán konkurs Okresní

³³ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 43.

školní radou na místo podučitele se služným 300 zlotých a svobodným bytem, přijat byl Josef Dvořák, ten v obci působil do roku 1887 a poté byl převelen do Chomoutovské školy.

Významný byl roku 1901 odchod nadučitele Rudolfa Koblížka do důchodu, novým dosavadním správcem se stal Leopold Dosoudil. Nově do učitelského sboru byla přijata učitelka Karla Tylová, jenž učila v Horce i v Chomoutově ruční práce. Místo nadučitele po vypsání konkursu obsadil Antonín Puta.

Ve školním roce 1909/1910 na základě povolení okresní školní rady dochází v obci k rozšíření trojtřídní školy obecné na čtyřtřídní a přijetí dalšího učitele.

Od roku 1887 až do roku 1913 docházelo k častým personálním změnám, a to především z důvodu častých nemocí nebo zdravotních dovolených, proto jsme na postech učitelů zaznamenali Františka Borůvku, Anastázii Rujzlovou, Viléma Poláška, Svatopluka Řezníčka, Eugena Deckra, Josefa Vacu, Marii Balekovou, Antonína Rozehna, Albína Neužila, aj.³⁴

Každý rok se škola podrobila inspekci, podle výsledků dopadla vždy uspokojivě, jediným problémem byla školní docházka, která se odvíjela od ročního období, přírodních katastrof v obci (krupobití, záplavy) nebo výskytem nemoci. Začátek školního roku započínal slavnými službami Božími, kdy pan farář apeloval na rodiče a jejich děti, aby navštěvovaly školu. Konec školního roku byl také ukončen mší svatou a následným poučením žáků, jak se mají chovat o prázdninách.³⁵

Ve škole chybělo mnoho pomůcek, s příchodem Koblížka přibýlo několik vyučovacích předmětů – 100 kusů rozličných nerostů, hláskovací tabule na stěnu, mapa Moravy a Slezska, aj., zakoupeny byly také nové míry a váhy, knihovna se rozšířila na 168 kusů knížek. V roce 1889 darovala omladina z Horky chudým dětem dohromady 34 školních knih. V dalších letech škola přikoupila např. mapu Moravy a Evropy nebo Lošťakovo počítadlo.

V roce 1885 došlo k velkému krupobití a tím velmi utrpěla krajina v celém kraji, nejvíce to poznamenalo děti z chudinských rodin, které musely zůstat doma. Školní docházku

³⁴ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

³⁵ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

ovlivnily i místní záplavy v posledních letech 19. století a také propuknutí epidemie „spalniček“. Nejvyšší počet žáků byl ve školním roce 1910/1911, kdy došlo k souhlasu vzniku čtyřtřídní školy obecné.³⁶

Významné události

Dne 22. února 1877 poctil svojí návštěvou zemský pan inspektor Alois Novák, i přes absenci nemocného Kupky se škola jevila v pořádku, až na práci místní školní rady, která dostala písemnou důtku.

Roku 1882 došlo k opravení budovy školy, hlavní zdi od severu a západu byly protřeny silnými železnými sponami. Příčinou tohoto trnutí byla písčitá půda, kteráž nevydržela tíhu školní budovy.

Dne 23. srpna 1884 vznikl požár v jednom domku nacházející se blízko školy, která byla ve velkém nebezpečí, avšak díky učitelům Koblížka a Dvořáka se zachránila. O rok později došlo ke stejné události, která také dopadla pro školu bez následků.

Přístavba školy se konala v srpnu 1901, byly postaveny nové záchody a také budovy hospodářské – prádelna a dva chlévy. O rok později došlo ke zrušení školního platu, čímž obec prokázala především místní chudině obrovskou úlevu.

Následkem epidemie nemoci „spalničky“ v roce 1907 byla na rozkaz místního lékaře škola uzavřena a 9 dní se nevyučovalo. Téhož roku dne 15. září byla dohotovena pře a přístavba obecné školy na základě schválení okresního školního úřadu. Došlo také k náležité opravě staré budovy, natřely se všechny okna a dveře. V listopadu byly vykropeny dvě nové učebny a byty pro učitele.³⁷

³⁶ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

³⁷ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

3.4 Vzdělávání v Horce nad Moravo za 1. světové války

„Školní rok 1914/1915 započal 16.zářím službami Božími a „Vzýváním Ducha sv.“ a zúčastnilo se ho žactvo zdejší školy s celým učitelským sborem. Mši svatou sloužil novokněz, rodák Horecký p. Maxmilián Beran.“ V první třídě vyučovala zatímni učitelka Anna Čočková, druhou třídu měl na starosti nadučitel Antonín Puta, třetí třída byla pod vedením zatímního učitele Aloise Janošíka a čtvrtá pod definitivním učitelem Antonínem Rozehnalem.

Tento školní rok však netrval dlouho, dne 21. října 1914 do farnosti přijelo 950 mužů dělostřeleckého pluku, kteří se ubytovali po domech a školní budovu spolu se třídami využívali ke svým účelům, proto došlo ke změně rozvrhu hodin a vyučovalo se střídavě. Konec prosince téhož roku bylo přeloženo vojenské velitelství z místní obce do Berouna, ještě před vánočními svátky byla škola vyčištěna a vydesinfikována. Po Novém roce nastalo pravidelnější vyučování.

Důsledkem povolání některých učitelů do války v roce 1914, musely být třídy různě suplovány. Čtyřtřídní škola najednou měla dva učitele, naštěstí školu navštěvovalo méně žáků, kteří byli společně sloučeni do tříd dvou. Ve školním roce 1915/1916 vyučovali pouze tři učitelé, ve třídách druhých si učitelé rozdělili vyučovací hodiny podle jednotlivých předmětů. Období 1. světové války celkově ovlivnilo chod školy, kdy např. škola sloužila jako sběrna kovů. Počty žáků se během válečného období takřka neměnily, průměrně školu navštěvovalo 265 dětí.

Dne 29. dubna 1918 opět přibyl z Olomouce do obce dělostřelecký pluk v počtu 180 mužů, školní budova, především kabinetní místnost sloužila jako vojenská kancelář.³⁸

³⁸ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

4 Vývoj školství od roku 1918–1948

4.1 Vznik První republiky

Rozpadem carského Ruska, císařského Německa a habsburského Rakouska – Uherska, které bylo rozděleno na řadu států, vznikl dne 28. října 1918 samostatný československý stát. Ústava z roku 1920 deklarovala rovnost všem občanům, zrušení výsady vůči šlechtě, svoboda tisku, rovné hlasovací právo (poprvé i pro ženy). Byla uzákoněna osmihodinová pracovní doba, zajištění podpory nezaměstnaných, ochrana nájemníků a řada dalších reforem. Budování nového státu znamenalo také demokratizaci školství a zároveň se objevily požadavky na provedení zásadní reformy učitelského vzdělání, avšak k žádným markantním změnám nedošlo. Zvláštní roli v oblasti školy a práv učitelů v této době měli komunisté, kteří bojovali za náboženskou svobodu, zavedení občanské výchovy, vymanění církve ze sektoru školství, aj.

Ministrem školství a národní osvěty v letech 1918–1920 byl jmenován sociálnědemokratický politik Gustav Habrman, státním tajemníkem se stal dr. František Drtina. Se vznikem ČSR považujeme za významné ukončení poněmčování českých dětí v pohraničí, zákonem o menšinovém školství z 3. dubna 1919 a z téhož roku zákon rušící celibát učitelek.³⁹

Rok 1918 přinesl řadu návrhů na změnu, které však nebyly zrealizovány a jsou jen historickým dokumentem. K opravám školství mělo dojít na prvním sjezdu československého učitelstva v roce 1920 v Praze. „*Pedagogický program, k němuž se sjezd hlásil, byl skutečně demokratický a pokrokový, ale neměl revoluční základ.*“⁴⁰

13. června 1922 byl vydán tzv. malý školský zákon č. 226-1922 Sb.z. a., který zavedl osmiletou povinnou školní docházku, snížil počty žáků ve třídě, uznal rovnost učitelského pohlaví. Došlo i ke změnám vyučovacích předmětů, povinné náboženství se stalo relativně

³⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 238.-240.

⁴⁰ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 46.

povinným, kdy rodiče mohli své děti odhlásit. Přibyla naopak občanská nauka a výchova, ruční práce pro chlapce nebo nauka o domácím hospodářství pro dívky. Tento zákon se však nedotýkal struktury školství a nevyřešil tak jejich základní otázky. Říšský zákon z roku 1869 byl stále považován za jediný zákonný podklad v našem školství až do roku 1948.⁴¹ Plány učiva se navrátily ke starému typu škol jednotřídních dílných a nedílných z roku 1874, i přes to, že školy tohoto typu byly v roce 1915 zrušeny. Došlo k úbytku hodin jazyka mateřského nebo počtů s měřictvím a kreslením. Venkovské děti byly za i první republiky značně diskriminované, neboť se neodstranily rozdíly v míře a obsahu vzdělávání, s tím souvisí, že možnost pokračování v dalším vzdělávání nebyla umožněna všem stejně.⁴²

4.2 Meziválečné období

Charakteristickým ukazatelem prvního desetiletí existence samostatného ČSR byl kvantitativní nárůst škol a počet absolventů měšťanských škol. V základních školách nedošlo k zásadním změnám, existovaly stále dva druhy škol – osmiletá škola obecná a tříletá měšťanská, navazující na pětileté studium na škole obecné. Tyto dva typy základních škol se od sebe lišily nestejnou úrovní vzdělání.

Smíšené školy pro chlapce a dívky, vznikaly tam, kde bylo více jak šest tříd. Středem zájmu v meziválečném období byl především návrh na jednotnou školu, šlo o sloučení školy měšťanské a nižšího stupně středních škol.⁴³ Rozvoj pedagogiky v této době byl silně ovlivněn čtyřmi základními pedagogickými proudy a politickým vlivem Hradu. Otázkou jednotné školy se zabýval docent pedagogiky Václav Příhoda, představitel pedagogického reformismu. Kritizoval dosavadní školský systém, který nepovažoval za demokratický, a to především v možnosti výběru škol. V této době nerozhodovaly o studiu pouze znalosti a schopnosti, ale i finanční a sociální stránka rodin.

⁴¹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 247.,248.

⁴² KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 49.

⁴³ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 248,249.

Plánem Příhody bylo vytvoření jednotné, vnitřně diferencované školy, dělenou na první a druhý stupeň. Právě druhý stupeň měl nabízet možnost výběru předmětu a sestavení si rozvrhu dle vlastních studijních zájmů. Příhoda kladl důraz na individualitu každého žáka. Druhý stupeň jednotné vnitřně diferencované školy nazval komenium, na který měl navazovat jednotný první stupeň a měl být přípravou pro stupeň třetí. Jeho reformní plán však nebyl zcela vyslyšen ministerstvem školství, to v roce 1929 otevřelo několik pokusných měšťanských škol. Vznikly v Praze - Michli, Nuslích a Hostivaři, dále v Humpolci a ve Zlíně. Do roku 1932/33 byly výsledky pokusných škol bedlivě pozorovány, zda tento koncept opravdu prospívá a stojí za reformní změnu školství, ke které stejně nakonec nedošlo.⁴⁴

Významným se staly upravené učební plány z roku 1933, navazující na Příhodovu jednotnou školu. Došlo k výraznému přiblížení ročníků měšťanských škol a nižšího stupně středních škol. Na měšťanských školách byly zavedeny tři hodiny cizího jazyka týdně, to se lišilo jen o dvě hodiny méně než na středních školách nižšího stupně. Počet vyučovaných hodin mateřského jazyka a přírodovědných věd se nikterak nelišil, celkově se více učilo matematice, avšak učivo se lišilo. Zmenšení rozdílů znamenalo, že vstup do třetí třídy gymnázia po absolvování 2. stupně měšťanské školy nebyl již nijak nemožný.

Důležité bylo také přijetí zákona z roku 1935 o újezdních měšťanských školách, které mohly být zřizovány i menšími obcemi. Náklady na školu tak byly rozvrženy na všechny obce určitého obvodu. Díky kvantitativnímu nárůstu těchto škol se zvyšovalo lidové vzdělání.⁴⁵

⁴⁴ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Dotisk 1., vyd. Praha: Grada, 2009. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4, strana 204.,205

⁴⁵ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 62.,63.

4.3 Období fašistické okupace a změny ve školství během 2. světové války

Nacistická okupace vedla k pádu demokratického školství, který byl v Československu charakteristickým znakem. První období po Mnichovské dohodě znamenalo začátek útlaku německými fašisty, které bylo odrazem ve všech sférách života.

Školy za okupace byly násilně potlačovány, protože především vzdělanost představovala pro protektorát nebezpečnou sílu. Okupanti dělali vše proto, aby eliminovali vzdělání našeho národa, přes omezený počet přijímaných žáků na střední i měšťanské školy, až po úplnou likvidaci některých škol. Již v říjnu bylo obsazeno 32 českých obecných a měšťanských škol s 2 523 žáky.⁴⁶

17.listopad roku 1939 znamenal uzavření všech českých vysokých škol, který byl následkem demonstrace z 28. října, kdy český lid dával najevo svůj nesouhlas s tehdejší režimem. Zavření vysokých škol si vyžádalo 9 mrtvých osob a okolo 1200 lidí bylo deportováno do koncentračních táborů nebo vězení. Nastalo období pronásledování, mladé učitele a studenty nutili k práci v Německu nebo v protektorátních závodech, profesori ze středních a vysokých škol se školili k šíření fašistických myšlenek.

Ze škol zmizelo vše, co nebylo v souladu s ideologií. K výrazným změnám došlo také v obsahu výuky, učebních plánech a rozvrzích hodin. Od podzimu 1939 se stala povinným vyučovacím předmětem němčina, nejprve ve školách měšťanských, o rok později i v obecných. Na středních školách dokonce byly zavedeny některé předměty v německém jazyce. Omezilo se vyučování českého jazyka, dějinám literatury, dějepisu, zeměpisu.⁴⁷ Zakázáno bylo také používání některých učebnic (k 30. dubnu 1940 jich bylo vyraženo 283).

Německá škola obecná, která byla osmiletá se dělila na dva stupně. Po čtyřech ročnících základní školy na ní navazovala šestiletá střední, ta plnila funkci naší tehdejší měšťanské školy a po ukončení byl možný přechod na odbornou školu. Vyšší školu nacisté zkrátali o jeden rok, tudíž byla osmiletá a od šesté třídy se větvila. Tělesná výchova se stala povinným

⁴⁶ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, strana 250.

⁴⁷ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 67.

předmětem pro všechny žáky. Specifickým znakem byly internátní školy pro elitu německého národa, jednalo se o tzv. nacionálně politické ústavy (Napolas) a školy Adolfa Hitlera.

Ve školním roce 1941/1942 docházelo k celkovému úpadku školství, které doprovázely nepříznivé podmínky pro vyučování. Postupně se rušily gymnázia různých typů, klesaly počty tříd a žáků. Omezení se nevyhnulo ani základnímu vzdělání, měšťanská škola v této době byla prohlášena za výběrovou a nástup do prvních tříd byl omezen maximálním počtem 35 % žáků po absolvování čtvrté třídy školy obecné. Z tohoto důvodu musela většina dětí dokončit školní docházku právě na školách obecných. Počet žáků ve třídě se zvýšil ze 45 na 60, úvazky učitelů na 30 hodin týdně a učitelek na 28. Za zásadní také můžeme považovat úbytek středních škol na našem území, z původních čtyř zůstaly pouze dvě. Jednalo se o chlapecké a dívčí reálné gymnázium a gymnázium pouze pro chlapce. Na dívčích gymnáziích se zaváděly praktické předměty, které sloužily pro budoucí funkci žen a matek. Naopak hodinám latiny se nevyučovalo.

V posledních dvou letech války se školství úplně rozpadlo. V roce 1944 došlo k totálnímu nasazení učitelů a studentů, školy sloužily pro vojenské účely. České školství utrpělo během 2. světové války obrovských škod. Důležitým faktem bylo, že ani nacistická krutost nezničila učitelskou odbojovou organizaci, která nesouhlasila s ideologií fašismu. I v té nejhorší době se odbojoví učitelé soustředili na novou školu a sestavili návrh školské reformy v budoucí osvobozené vlasti. Návrhem byla jednotná škola a reforma školských úřadů. Komunistická strana Československa spolu s odbojem bojovala za fungování nového školství.⁴⁸

4.4 Poválečný stav vzdělání v Československu

Osvobození Sovětskou armádou a abdikace Německé říše znamenalo pro Československý stát konec druhé světové války. Psal se rok 1945, který se nesl v duchu boje za jednotnou, demokratickou školu. Všechny německé školy byly zrušeny a došlo k obnovení

⁴⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, strana 251.-254.

škol, které se za války zavřely. V čele státu stála tzv. Košická vláda, která 5. dubna 1945 oznámila Košický vládní program, v němž byla pro školství důležitá část 15., která hlásala zpřístupnění vzdělání všem obyvatelům. Důležitým faktem bylo rozhodnutí Slovenské národní rady o zestátnění školství.

Dočasná vláda v čele s ministrem školství Zdeňkem Nejedlým a většinově zvolenou komunistickou stranou museli řešit požadavky týkající se reformace školství, jednalo se o zřízení jednotné školy, zavedení vysokoškolského učitelstva a obnovení Výzkumného pedagogického ústavu.⁴⁹

Snahou o jednotnou školu vznikly v roce 1945/46 přechodné osnovy a společné učební plány pro školy měšťanské a nižší střední školy. Plány s učivem konečně vedly k vyrovnaní rozdílů mezi jednotlivými školami, a vytvořily tak základ k jednotné škole. Nový koncept znamenal odstranění dřívější diskriminace ve vzdělání. Do výuky přibýly hodiny ruského jazyka, občanská výchova, výtvarná výchova, také vznikly nové koncepty výuky dějepisu, zeměpisu či českého jazyka. I u obecných škol došlo ke změnám učebního plánu, který byl pro všechny stejný.

Vysokoškolské vzdělání se dočkalo také velkých změn, a to hned v prvních letech po osvobození. Součástí dekretu prezidenta republiky a následně navazujícího zákona z roku 1946 bylo zavedení povinného vysokoškolského vzdělání pro učitele všech stupňů a druhů škol. Pedagogické fakulty byly zřízeny na všech tehdejších univerzitách (Praha, Brno, Olomouc, Bratislava) a jejich pobočkách (České Budějovice, Plzeň, Banská Bystrica, Košice).

⁴⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 304.-306.

4.5 Horecká škola v období 1918–1938

Vznik samostatného Československého státu znamenal pro občany víru v lepší budoucnost, svobodu i právo, v tomto duchu se vyvíjelo také školství v Československu, a ani škola v Horce nebyla výjimkou. Především ve školním roce 1918/1919 probíhaly velké oslavy, kdy školní budova byla ozdobena v zemských barvách, obrazem Komenského, správce školy Antonín Puta za přítomnosti učitelského sboru a žáků zdůraznil význam samostatnosti. Nově se pořádaly akce jako např. Štědré dny, kde se sbíraly pro chudé a nemocné různé potraviny, léky, látky. Učitelský sbor se školní mládeží a místními spolky se také účastnily stromových slavností.

Od roku 1918 byl ustanoven konec školního roku na poslední den v měsíci červnu a od následujícího školního roku první den byl započat 1. září.

V listopadu 1921 Zemská školní rada se souhlasem moravského zemského výboru povolila vyučování náboženství československému. Dne 3. prosince 1921 došlo k novému sestavení rozvrhu hodin, tak aby jeho součástí bylo i toto náboženství.

Učitel Antonín Rozehnal v dubnu 1923 složil úspěšně vysvědčení o způsobilosti vyučovati na školách měšťanských z češtiny, zeměpisu a dějepisu. Od 1. září tak započal svoji práci na nové měšťanské škole chlapecké v Olomouci.

Na začátku školního roku v roce 1923 došlo k přeměně Horecké školy na definitivní školu pětiletou, také došlo k úpravě vyučování římsko-katolického náboženství. Ve školním roce 1923/1924 byly staženy třídy I. a II., podobně tomu bylo i v následujícím roce, ve kterém došlo k přeplnění V. tříd, tudíž dle návrhu se sloučily druhé a třetí třídy, naopak páté se rozdělily na V.A a V.B. Škola se během let značně rozrůstala, v roce 1926 se stala její součástí i mateřská škola, avšak na úkor nízkého počtu tříd se stala IV. třída „létací“. Ranní vyučování bylo zavedeno od prvního listopadu nejprve do konce února, ministerstvo však své rozhodnutí prodloužilo i na letní období. Začátek školního roku 1927 přinesl řadu změn, o prázdninách byla mateřská škola přestěhována do obecního domu, v učebně I. třídy došlo

k rekonstrukci, položila se nová podlaha s novým stolem a tabulí. Všechny třídy tak své vlastní učebny.⁵⁰

V nesledujících letech počty žáků stoupaly, v roce 1930 musely být zřízeny prozatímní pobočky pro IV. třídy, které musely být umístěny do budovy obecního domu kvůli malé kapacitě školy. Důsledkem nárůstu žactva se stala Horecká škola od 1. září 1933 šestitřídní. K úpravě vyučování došlo ve školním roce 1934/35, dívčím ručním pracím bylo vymezeno 12 hodin výuky týdně, římsko – katolickému náboženství 10 hodin. I přes zřízení šestitřídní školy nebyla kapacita dostačující, proto na začátku školního roku 1938/39 bylo 5 tříd umístěných ve školní budově a dvě prozatímní třídy v obecním domě.

S plynoucí dobou se i škola dočkala moderních zařízení, v roce 1936 zakoupila dva telefony, které žáci mohli používat dle libosti. O dva roky později důsledkem učitelské konference byla zahájena činnost pro získání rádiového zařízení. Starosta také vykázal pozemek pro školní zahradu a pokusné pole ve výměře 900 m². Začátkem školního roku 1938/39 byl zakoupen školní rozhlas.

V roce 1926 se zřídil Pedagogický seminář v Olomouci, přihlásili se místní učitelé Svozil a Sedláček, jenž byli přijati. V dubnu tohoto roku obdržela škola mapu zemských polokoulí od profesora Macháta, zdejšího rodáka, který byl ředitelem dívčího gymnázia Elišky Krásnohorské v Praze.

Školu postihla v roce 1930 nepříjemná událost, po delší době se vyskytla spála a jeden žák zemřel v nemocnici na záškrť. V nesledujících letech se žáci podrobovali lékařským prohlídkám pod dohledem místního lékaře. O rok později byl zdravotní stav žactva prohlášen za uspokojivý, žádné epidemické nemoci se nevyskytly, tak tomu bylo i nadále. V červnu 1933 byly děti 7leté a 14leté očkovány proti neštovicím, dva roky na to se začal šířit záškrť, proto děti od dvou až deseti let bez výjimky byly očkovány. Očkování provedl obvodní lékař na náklady obce.

⁵⁰ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

Vizitace inspektorem se prováděla jednou ročně, stav Horecké školy byl ve většině případů dobrý, školní docházka uspokojivá i učitelský sbor byl pochválen za svoji práci. Důležité je však podotknout, že v roce 1926 byla škola napomenuta za špinavé třídy plné prachu, hlíny, papírových a jiných odpadků. Do tříd byly proto pořízeny smetáky, lopatky a odpadkové koše z bílého proutí.⁵¹

Významné události

Od 17. ledna do 1. března 1918 bylo přerušeno vyučování následkem tyfu v rodině správce školy. vyučování bylo nahrazeno v prodloužených odpoledních hodinách. O 5 let později opět zastavil vyučování obvodní lékař, tentokrát z důvodu výskytu „spalniček“. Zameškalo se osm vyučovacích dnů, pravidelné vyučování začalo 1. června 1923.

Výnosem okresního školního výboru ze dne 29. ledna 1926 odešel Antonín Puta na trvalý odpočinek, působil ve škole od listopadu 1901. Zatímní řízení převzal Josef Svozil.

Správa školy spolu s výborem rodičovského sdružení pořádala v roce 1933 sbírku potravin. Občané obětavě darovali brambory, zelí, zeleninu, mouku, sádlo ale i peníze. V zimních měsících se také vařilo ve školní kuchyňce pro chudé děti. Následující rok byla sbírka potravin opět uspořádána, ale potraviny byly rozdány přímo nezaměstnaným rodičům.

Dne 14. září 1937 zavládl smutek v celém národě, neboť zemřel prezident T. G. Masaryk. Žáci si vyslechli posmrtnou vzpomínku, ve všech třídách byl prezidentův obraz zastřen černou rouškou a po desáté hodině ranní opustili školu.

V roce 1938 byla obec uzavřena z důvodu rozmnožení dobytčí nákazy slintavky a kulhavky, proto školní slavnosti se konaly až po prázdninách.

Každoročně se ve školách slavily významné dny, byl to 28. říjen – vznik samostatného státu a 7. březen – narození prezidenta Masaryka. Na počest těchto oslav byly učebny vždy vhodně vyzdobeny, na školní budově byl vyvěšen státní prapor, zpívala se národní hymna a učitelé

⁵¹ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940.

objasnili význam těchto dnů. Každý rok se také pořádala dětský den, jeho součástí byla pořádána peněžní sbírka ve prospěch zemské péče v mládež, výtěžek se odesílal ke svému účelu do Brna. Koncem měsíce října byl zaveden Den spořivosti.⁵²

4.6 Období okupace v Horce nad Moravou

Školní rok 1938/39 započal nový řídící učitel Josef Zakopal přivítáním žactva novým rozhlasem. První polovina roku se nesla ve stejném duchu jako ty předchozí, avšak tu druhou ovlivnily události z Mnichova. V dalším školním roce bylo celkem osm tříd, nově se zdravilo povstáním – beze slov. Učitelé byli přiděleni k výpomoci zásobovacích a sociálních prací do obecní kanceláře.

Došlo k revizi školských knihoven a některé knihy byly vyřazeny. Slavnosti spojené s oslavami naší země byly přísně hlídány, 28. říjen proběhl v Horce klidně, přece jen však chybělo více žáků než jindy. Po mimořádné konferenci došlo k zastavení školního vyučování a k povinnosti učitelů býti v pohotovosti. Pro naprostý nedostatek topiva v zimě 1940 bylo vyučování školní nahrazeno domácím učením, žáci navštěvovali školu jen dvakrát týdně.

Ke konci školního roku navštěvovalo školu 252 žáků, do měšťanské školy jich odešlo 31.⁵³

Od roku 1940 do roku 1963 nebyla vedena školní kronika, jen z té obecní je známo, že Horka byla osvobozena 8. května 1945 Rudou armádou. V roce 1948 byl i v Horce utvořen místní akční výbor Národní fronty, podstatnou změnu Horce přinesl nový školský zákon o jednotné škole, který rozděloval základní vzdělání do dvou stupňů, národní a střední (dříve občanské či měšťanské) školy.

⁵² Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878–1940.

⁵³ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878–1940.

5 Vývoj školství od roku 1948–1960

5.1 1948–1960

Po podepsání demise prezidenta Edvarda Beneše, podanou nekomunistickými členy vlády, znamenalo únorové vítězství komunistické strany, do čela vlády tak stanul Klement Gottwald. Spolu s nástupem KSČ přišel i nový ústavní zákon 150/1948 Sb., který zavedl jednotnou školu, spojením školy měšťanské a nižší střední ve společnou střední školu.⁵⁴ Zákon deklaroval možnost vzdělání všem občanům, podle jejich zájmu. Došlo k výrazným změnám, které byly vyjádřeny v Ústavě ČSR, podle článku 13: „*Školy jsou státní.*“ „*Základní vzdělání je jednotné, povinné a bezplatné.*“ Zákon také zaručoval plný tělesný a duševní rozvoj.⁵⁵

Povinná školní docházka se zvýšila na devět let. Mateřské školy poskytovaly výchovu dětem od tří do šesti let, poté následoval nástup do školy. Nová vzdělávací soustava byla rozdělena do třech stupňů, první stupeň tvořily škola národní, její součástí byl 1.-5. postupný ročník, druhý stupeň čtyřletá škola střední (6.-9.postupný ročník). Posledním stupněm byly školy povinné a výběrové, do kterých jako jediná spadala gymnázia, navazující na střední stupeň.

Rozkvětu se dočkaly také odborné školy průmyslové, hospodářské, zemědělské, lesnické, zdravotní a hudební.⁵⁶

Novou etapou pro školství byla reforma vyjádřena zákonem O školské soustavě a vzdělání učitelů z dubna 1953. Po usilovné demokratizaci vzdělávací soustavy z roku 1948 přišly další změny. Povinná školní docházka se snížila na osm let, třístupňové školy se sjednotily a na středních školách a gymnáziích došlo ke zkrácení docházky o jeden rok. Povinné vzdělání bylo tudíž do 14 let, sloučila se národní škola a střední (1.-8. ročník). Vznikla také škola jedenáctiletá střední, z níž 9.-11.ročník byl výběrový.

⁵⁴ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 70.-71., 74.-75.

⁵⁵ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., 1948. In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1948* [online]. 9.6.1948 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-150>

⁵⁶ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 309.

Změny poznamenaly také učební plány, přestalo se například vyučovat prvouce či vlastivědě. Občanskou nauka nahradily předměty ústava ČSR a SSSR. Zrušeno bylo též psaní, náboženství a zájmové kroužky. Pozitivním byl nárůst vzdělávacích příležitostí pro mládež z venkova, díky jedenáctiletým středním školám.⁵⁷

Významné bylo usnesení ÚV KSČ roku 1955, jenž kritizovalo nedostatky dosavadní vzdělávací soustavy, která neodpovídala cílům společnosti a bylo je nutné napravit. Jako nevyhovující se ukázala sociální struktura studentů výběrových škol, na kterých studovalo pouze 40 % dětí z dělnických rodin. Kritice se nevyhnula ani práce pedagogických pracovníků, proto v této době začaly vznikat další vzdělávací instituce k prohlubování vědomostí či další kvalifikaci. Vznikaly např. dálková studia, ústavy pro další vzdělávání učitelů, aj. Zdůrazněna byla také Leninova myšlenka o „jednotné pracovní škole technického zaměření.“⁵⁸

5.2 Vzdělávání v Horce od roku 1948

Na počátku 50.lét byly zavedeny žákovské knížky a závěrečné zkoušky pro vycházející žáky. S obrovským nárůstem dětí v roce 1953, byla škola nucena zřídit dvě nové učebny, také v tomto roce přišla další školská reorganizace, jež spojila národní a střední školu do jedné tzv. osmileté základní, později od roku 1960 se stala devítiletou. Ředitelem v této době byl jmenován Jindřich Mezuliánik, školu navštěvovalo celkem 462 žáků a působilo v ní 18 učitelů. Pro žáky z okolních vesnic (Křelov, Břuchotín, Skrběň) byl zaveden školní okružní autobus, avšak od roku 1956 byli žáci 6. – 8. ročníků z Křelova a Břuchotína přeřazeni do Olomouce.

⁵⁷ KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 79.-80., 82.

⁵⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, strana 307.

V roce 1960 navštěvovalo základní devítiletou školu 428 žáků s počtem 15 tříd, ale škola disponovala jen s 11 učebnami, proto o rok později byla zahájena stavba nové školní budovy.⁵⁹

⁵⁹ Zemský archív v Opavě – Státní okresní archív Olomouc, fond Místní národní výbor Horka nad Moravou, O–1-103, Pamětní kniha obce Horka nad Moravou (Horky a Sedliska), 1923, Horka nad Moravou.

6 Vývoj školství od roku 1961–1989

6.1 Změny v období od roku 1961-1978

Změny provedené v roce 1953 nezůstaly dlouho nedotknutelné, usnesení z června 1955 dalo ultimátum ministerstvu školství, aby do roku 1960 odstranily nedostatky týkající se vzdělání. Nová ústava Československé socialistické republiky vznikla 11. července 1960, součástí ní byl již od převratu třetí školský zákon.⁶⁰

Zákon č. 186/1960 sb. stanovil právo na vzdělání všem občanům, které zajišťovala jednotná školská soustava, jež tvořily školy spolu s výchovnými zařízeními. Dle zákona měly jednotlivé stupně a typy škol na sebe vzájemně navazovat, s možností dosáhnout i nejvyššího vzdělání. Povinná školní docházka byla obnovena na původních devět let. Vzdělávací soustava zahrnovala předškolní vzdělání dětem do 6 let, poskytovaná jeslemi a mateřskými školami, na ně navazovalo povinné vzdělání pro mládež od 6 do 15 let v základních devítiletých školách. Mládež od 15 let mohla studovat na středních a vyšších školách různého typu, po úplném absolvování středního vzdělání, získali vysokoškolské vzdělání na školách vysokých. Zákon deklaroval také mimoškolní výchovu a další vzdělávací příležitosti pro pracující občany.⁶¹

Studenti, kteří se rozhodli pokračovat ve studiu i po skončení základního vzdělání měli na výběr z několika druhů a typů škol, např. odborná učiliště a učňovská škola, střední škola pro pracující, odborná škola nebo střední vzdělávací škola (gymnázium).

⁶⁰ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, strana 182.

⁶¹ Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), 1960. In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1960* [online]. 15.12.1960 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>

Vysokoškolské vzdělání budoucích učitelů prošlo od roku 1946 velkou přeměnou, studium pro učitele středních škol, základních a mateřských bylo nejednotné. Na rozdíl od učitelů středoškolských byla v roce 1950 příprava učitelek mateřských škol a učitelů národních škol odstraněna z pedagogických fakult a zřízena byla pedagogická gymnázia. Až o 9 let později došlo k obnovení vysokoškolského studia učitelům základních škol na pedagogických institutech.⁶² Zákon č. 184/64 Sb. z roku 1964 zrušil pedagogické instituty, účinností od 1. září téhož roku převzaly jejich úkoly znovu pedagogické fakulty.⁶³

Velký význam pro československé školství měl zákon č. 19/1966 Sb. o vysokých školách z roku 1966, který nahradil zákon z roku 1950. Vysoké školy byly formulovány jako pedagogická, vědecká a kulturní pracoviště nejvyšší úrovně, která svou činností vytvářejí nutné předpoklady pro pokrokový růst socialistického národního hospodářství, vědy a kultury. Vychovávají vysoce vzdělané odborníky pro všechny oblasti života socialistické společnosti. Zákon členil vysoké školy na školy univerzitního, technického, ekonomického, zemědělského a uměleckého směru.⁶⁴

Vzdělání v 60. letech byl úzce spojováno v souvislosti s pronikavým rozvojem výrobních sil. V kapitalistických i socialistických státech se začaly hledat nejvhodnější alternativy školské organizace a školského obsahu, tak aby dokázaly reagovat na nově vznikající potřeby. Ústřední výbor KSČ proto přijal v říjnu 1964 usnesení O úkolech dalšího rozvoje školství a o výchově mládeže na školách. Úkolem bylo do pěti let vytvořit takový koncept výchovy a vzdělání, který by lépe připravoval mládež pro další studium i budoucí povolání a byl v souladu s požadavky socialistické společnosti. V návaznosti na toto usnesení 1. září 1965 vzniklo opatření ministerstva školství o změnách učebního plánu středních všeobecně vzdělávacích škol, týkající se zmíněného zlepšení přípravy absolventů ke studiu na vysokých

⁶² KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy, strana 85.,90.

⁶³ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 312.

⁶⁴ Zákon č. 19/1966 S., o vysokých školách, 1966. In: *Sbírka zákonů, ročník 1966* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1966-19>

školách. Současně se na vybraných školách zvýšil počet hodin cizích jazyků – angličtina, francouzština, němčina a ruština.

V roce 1968 byl přijat zákon o čtyřletých gymnáziích, všechny střední všeobecně vzdělávací školy se staly čtyřletými gymnázii se široce odlišným učebním plánem.

6.2 1978–1989

Výraznější změny ve školství byly provedeny v 70. letech, ovlivněné novou etapou vývoje vědeckotechnické revoluce. S novými směry rozvoje naší společnosti byly vytýčeny také úkoly týkající se oblasti školství, jenž 3. a 4. července 1973 projednávalo plenární zasedání ÚV KSČ. Na základě zasedání vznikl dokument “Vývoj, současný stav a další úkoly československého školství“, který se stal ideovou směrnicí pro vytvoření nové školské soustavy.⁶⁵ V návaznosti na něj byl vytvořen projekt “Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy“, který představoval dlouhodobý program rozvoje výchovy a vzdělání a měl zabezpečovat další prohlubování demokratického charakteru a modernizaci systému.⁶⁶

Zmíněný projekt zahrnoval komplex všech složek výchovně-vzdělávací soustavy v Československu. Navrhovaný systém vyšel z Komenského pojetí principu jednotnosti, kde byly začleněny všechny vzdělávací instituce od předškolní výchovy až po výchovu a vzdělávání dospělých. Vzdělávací zařízení na sebe měly nejen navazovat jednotlivými stupni škol, tak jako tomu bylo doposud, ale také mělo dojít ke sblížení jednotlivých škol navazujících na jednotnou základní školu.

Přechod na nový systém probíhal v letech 1978-1984, v této době platil zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol. Školní docházka se zvýšila na deset let, probíhala na osmiletých základních školách a poté v prvním a druhém ročníku na různých

⁶⁵ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, strana 182.-183.

⁶⁶ ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981, strana 315.

typech středních škol. Vedle středních odborných škol, gymnázií a konzervatoří, které byly čtyřleté a zakončené maturitou, vznikla nově i odborná učiliště, ta připravovala mládež pro výkon dělnických povolání.⁶⁷

Poslední změny ještě před revolucí vymezil zákon č. 29/1984 Sb., z roku 1984 o soustavě základních a středních škol, tu tvořily základní školy, střední odborná učiliště, gymnázia, střední odborné školy a školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Kromě zrušení devítileté základní školy tento zákon nepřinesl žádné výraznější změny.⁶⁸

6.3 Vzdělávání v Horce nad Moravou od roku 1963–1989

Další školní rok byl zahájen 1. září 1963 v nově postavené škole, která byla a je dodnes pavilonového typu a skládá se z pěti budov. Do první budovy byla umístěna kotelna, sklady paliva, odborné učebny, školní dílny a kabinety spolu se sborovnou a ředitelnu, ve druhé se nacházela tělocvična se šatnami a ve zbylých třech byly třídy. Škola měla 18 tříd, tři odborné pracovny, dílny, 8 kabinetů, sborovnu a ředitelnu.

První školní den započal průvodem od staré budovy k novým pavilónům. Na prostranství školy ředitel přivítal žáky a svůj projev zakončil slovy: „*Dnes jsou dějiny Horky a naší školy v tuto chvíli těmito místy. Již zítra vstoupí dnešek do historie, do školní i obecní kroniky. Zůstane zachycen na fotografiích i filmovém pásu, ale hlavně v srdcích nás všech*“.

⁶⁷ Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol, 1978 In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1978* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-63/zneni-19780901>

⁶⁸ Zákon č. 29/1984 Sb., o o soustavě základních a středních škol (školský zákon), 1984. In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1984* [online]. 22.3.1984 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-29>

Chod školy se v prvních letech nesl v duchu dotváření školního areálu, žáci spolu s učiteli vysazovali stromky, keře, stavěli volejbalové hřiště, doskočiště, běžeckou dráhu, aj. Účastnili se brigád v místním zemědělském družstvu. Vznikala bohatá zájmová činnost – třicet zájmových kroužků, pět pionýrských oddílů, na výběr byly také nepovinné předměty jako cizí jazyky nebo sportovní hry. Ve škole pracovala organizace Junák i Pionýr. ⁶⁹

Od počátku 70. let se škola postupně modernizovala, zřizovaly se cvičné kuchyňky, škola byla vybavena novými přístroji pro výuku, byl postaven skleník a plot. Mezi největší opravy patřila ve školním roce 1977/78 výměna vodovodního potrubí ve všech budovách, oprava střech a ústředního topení. Nutné je podotknout, že velkou zásluhu mělo sdružení rodičů, které se podílelo na činnosti školy, za jejích pomoci byla přistavěna pionýrská klubovna a kabinet, v roce 1975 došlo k opravě parket, u pavilónu „A“ byl vybudován přístřešek. Stavební úpravy pokračovaly i nadále, v roce 1985 došlo k opravě komína, položilo se linoleum a rok později byly školní družiny vybaveny novým nábytkem.

Školní rok 1976/1977 začali učitelé učit podle nových učebnic a tzv. nové koncepce, pro kterou byli připravováni a proškoleni v předchozím roce.

Podle vzdělávacích plánů se uskutečňovaly všechny plánované besedy, exkurze a školní výlety, žáci se účastnili kurzu plavání v Olomouci. Vzdělání v této době bylo velmi ovlivněno tehdejším režimem, ani Horecká škola nebyla výjimkou, proto celý koncept výchovy byl koncipován podle něj. Učitelé také museli své žáky podporovat v dopisování si se sovětskými dětmi.

Od roku 1970 se šesté třídy zúčastňovaly plaveckého výcviku, v roce 1979 již celý první stupeň navštěvoval Olomoucký bazén. Každoročně se pořádaly lyžařské výcviky, kam jezdili „sedmáci“.

Důležitou součástí veřejného života v obci tvořila škola, která pořádala různé akce spojené s oslavami vzniku republiky či Pionýrské organizace. Každoročně se připravovali tělovýchovné akademie, kde byly předvedeny ukázky spartakiádních cvičení. Zájmová

⁶⁹ ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1963 – 1990

činnost byla velice bohatá, žáci pořádali divadelní představení, dětské dny a karnevaly, v zimě společenské plesy nebo výstavy o obci.⁷⁰

Významné události

Od ledna 1968 začal provoz školní jídelny, která byla zřízena z jedné třídy, jídlo se dováželo ze školy Štěpánov. Počet chodících žáků do školní jídelny stoupal každým rokem, například v roce 1987 z celkového počtu 479 žáků se 2/3 stravovali ve škole, změněna byla také vývařovna, a to na mateřskou místní školku.

V roce 1980 byly zrušeny nižší třídy základní školy v Chomoutově, proto žáci byli převedeni do Horky, to platilo o rok později i pro skrbeňské žáky třetích a čtvrtých tříd. Ve školním roce 1986/1987 byly do Horky přemístěny ze Skrbeně i žáci poslední třídy.

Škola také zřídila školní družinu, která svou činnost zahájila 1. února 1971 otevřením jednoho oddělení, po deseti letech bylo otevřeno druhé.

V roce 1983 škola slavila své 20. výročí, na její počest se konala velkolepá slavnostní akademie, již se účastnili absolventi i současní žáci. V rámci této akce proběhl Dětský den se sportovním programem a koncertem zpěváka Pavla Nováka.⁷¹

V rámci činnosti školy se podepsaly smlouvy s místním JZD a Vojenským opravárenským závodem. Představitelé družstva organizovali besedy se žáky, doplňovali školní dílny, také žáci se pravidelně zapojovali do pomocných prací pořádaných v JZD jako byl sběr léčivých rostlin nebo papíru.

⁷⁰ Srov. ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1963 – 1990

⁷¹ Srov. ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1963 – 1990

7 Školství po roce 1989

Po pádu komunismu přišla vlna společenských změn, vedle politických a ekonomických, se také změny týkaly oblasti českého školství, které dostalo zcela novou podobu. Základní změny se dotkly hlavně povinného vzdělání a došlo k přeměně středního školství, nově vznikly vyšší odborné školy.

Oblast základního a středního vzdělání upravoval až do roku 2004 školský zákon z roku 1984 (zákon č. 29/1984 Sb.) a zákon o školských zařízeních z roku 1978 (zákon č. 76/1978 Sb.), porevoluční změny byly ukotveny v novelách. Po roce 1990 byla zrušena tzv. jednotná škola, kterou nahradil nový systém založený na bázi rozdělení výuky dle zájmů a schopností žáků. Novelizována byla také povinná školní docházka, ta se snížila opět na devět let, základní škola poskytovala pětiletý první stupeň a čtyřletý druhý. Žáci s větším nadáním měli možnost studovat na víceletých gymnáziích již po absolvování prvního stupně základní školy nebo po ukončení 7. třídy.

Reforma veřejné správy ve školství z roku 2001 přinesla změny ve fungování řízení a správy vzdělávacího systému, od 1. ledna téhož roku všechny „státní“ školy, předškolní a školská zařízení nově spadaly do působnosti krajů.

Nový školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělání a jiném vzdělání nabyl platnosti v lednu 2005, je jediným platným zákonem upravující veškeré vzdělání a výchovu ve školách a školských zařízeních v České republice. Navazuje na zákony předchozí, prohlubuje více demokratizaci vzdělání, rozšiřuje základní práva a povinnosti dětí, žáků, studentů i jejich zákonných zástupců, uzakňuje rámcové a školní vzdělávací programy, zavádí nové pojetí maturity a mnohé další.⁷²

⁷² Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 [online], 2010. In: . MŠMT, 26.5.2010, s. 33 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/10376?highlightWords=Zpr%C3%A1va+v%C3%BDvoji+%C4%8Desk%C3%A9ho+%C5%A1kolstv%C3%AD+listopadu+1989>

7.1 Změny v Horecké škole po roce 1989

Zápis školního roku 1989/1990 byl v kronice zapsán dvakrát, avšak ten první originál neprošel schválením pedagogického sboru, proto musel být pozměněn. Zřetelným důvodem, proč první záznam neprošel byl jasný, byl pozitivní a zcela otevřený novému režimu. Škola byla v tomto revolučním období pod vedením ředitelky Evy Benešové, která se však od roku 1990 dobrovolně vzdala této funkce.

Druhý zápis v kronice byl částečně adekvátní, a ne tak radikální, jako ten první. Na začátku byl představen důvod vzniku druhého zápisu, protože většina členů s ním nesouhlasila a odmítla některá tvrzení v něm uvedená.

Důsledkem úpadku totalitního režimu byly vydány nové metodický příručky, přestalo se vyučovat povinnému ruskému jazyku. Nově byla zavedena výuka angličtiny a němčiny, přestala fungovat pionýrská organizace. Od roku 1996 škola začala pracovat podle nových učebních plánů, o dva roky později se již učilo dle učebních dokumentů, jiným způsobem pro první, druhý stupeň a pro žáky s poruchou učení.⁷³

Školní budova prodělala řadu změn a stavební úprav, v roce 1991 byla dokončena oprava tělocvičny, o tři roky později došlo k přesunutí skladů a školních dílen, nově byla zřízena plynová kotelna. Jeden z pavilónů se pronajal soukromému gymnáziu. V posledních letech došlo k úpravám týkající se zateplení, plotu, střechy nebo venkovního hřiště. Nově se zřídily počítačové učebny, které sloužily jak pro výuku, tak zájmové kroužky.

Ve školním roce 2017/2018 navštěvuje 433 žáků z Horky, Skrbeně, Štěpánova, Křelova, Olomouce a okolí. Pedagogický sbor reprezentuje 28 učitelů, 8 asistentu pedagoga, 7 vychovatelek školní družiny a školní psycholožka. Současnou ředitelkou školy je Mgr. Kateřina Glosová, která tuto funkci vykonává již od roku 2001.

Všechny ročníky jsou vzdělávány dle vlastního Školního vzdělávacího programu Naživo+. Vedle klasické výuky prvního stupně škola nabízí výuku metodou montessori. Momentálně je ve škole pět tříd využívající tuto metodu.

⁷³ ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1991 – současnost

Významné události

V roce 1997 obec postihla velká povodeň, zejména část Sedlisko a Chomoutov. Tato katastrofa se týkala asi třetiny žáků, z toho deset z nich přišlo o všechno a čtyři se museli odstěhovat. Škola během prázdnin posloužila jako ubytovna pro postižené a vojáky, kteří v Horce pomáhali. Po celý školní rok byla nadměrná absence žáků.

Obec v roce 2001 oslavila své 730. výročí, do příprav této velké události se zapojila celá škola.

V roce 2005 škola změnila svůj název na: Základní škola a mateřská škola Horka nad Moravou, příspěvková organizace.⁷⁴

⁷⁴ ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1991 – současnost

Závěr

V této bakalářské práci jsem se snažila rekonstruovat vývoj elementárního školství od konce 18. století až po současnost v kontextu společenských, sociálních, kulturních a politických změn. Tento vývoj základního školství jsem aplikovala na konkrétní základní škole v Horce nad Moravou.

Obec Horka nad Moravou tvoří samotnou kapitolu, která je rozčleněna do jednotlivých podkapitol, dominantní je především její dlouholetá historie. Vesnice leží v hanácké rovině nedaleko Olomouce, v chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví. Nejstarší dějiny dnešní obce jsou spojovány s rodem vladyků Horeckých z Horky, kteří spadají do 12. století. Do této kapitoly jsem zahrнула i významné rodáky a obecní symboly. Za nejvýznamnějšího rodáka můžeme považovat Františka Macháta.

Nástin základního školství jsem započala od konce 18. století, konkrétně od roku 1774, kdy byla za vlády Marie Terezie provedena školská reforma, která poprvé zavedla školní docházku. První dochované zmínky o Horecké škole jsou dochovány právě z tereziánského a josefinského období. Nový školní řád se stal podkladem základního školství, až na pár změn platil skoro 100 let. Pojednával o třech typech škol: normální, hlavní a triviální.

Školská reforma z roku 1774 nijak neuzákonila povinnou školní docházku, to vedlo k nízké účasti žáků ve výuce. Změna však přišla v roce 1869 s tzv. Hasnerovým zákonem, který deklaroval povinnou školní docházku, a to pro děti od 6 do 14 let. Důležité bylo také, že správa školství již nespádala pod církev a nepodléhala tak jejímu silnému vlivu. Celkově se změnil systém vzdělání, vznikly dvě osmileté školy – obecné a měšťanské, rozšířily se obsahové stránky učiva a do otázek řešení se také více dostala učitelská profese.

Od roku 1914 došlo v Českých zemích k velkým politickým, hospodářským, ekonomickým změnám, které byly ovlivněny především světovými válkami a vznikem samostatného Československého státu. Proměny se významně dotkly i vzdělání. Od vzniku republiky byl zaznamenán kvantitativní nárůst škol a počet absolventů. Roku 1922 byl vydán

tzv. malý školský zákon, který řešil školství pouze z hlediska obsahu, naopak její struktury se nijak nedotkl. Oblast školství podléhala neustálým ideám k její reformaci, které však byly zastaveny druhou světovou válkou. Začala germanizace celé republiky s progresivním rozpadem školství.

S nástupem Komunistické strany do čela státu přišel i nový ústavní zákon z roku 1948, jež zavedl jednotnou školu a povinnou devítiletou školní docházku. Druhá polovina 20. století prošla řadou školských reforem, které však byly ovlivněny zejména politicko-hospodářskými poměry. Razantních změn se české školství dočkalo až po roce 1989.

První zmínky o Horecké škole se datují k třicetileté válce (1618-1648), avšak tyto informace nejsou bohužel nijak podložené. Od roku 1742 bylo zavedeno pravidelné vyučování, které probíhaly po domech. Od školské reformy z roku 1774 byla zřízena také v Horce triviální škola, která byla až do roku 1872 jednotřídní. Škola byla důležitým střediskem i pro děti ze Sedliska (část Horky) a Chomoutova (vedlejší vesnice). Počty žáků každoročně vzrůstaly, proto docházelo k rozšiřování tříd. Vývoj školy ovlivnily významné historické události – obě světové války i následující život po nich. S reorganizací školství v roce 1953 vznikla jednotná osmiletá škola základní, později od roku 1960 se stala opět devítiletou. Důležitou událostí v roce 1963 bylo postavení nové budovy škol, která v obci stojí dodnes.

V roce 2005 změnila škola svůj název na: Základní škola a mateřská škola Horka nad Moravou, příspěvková organizace. Školu v tomto školním roce navštěvuje 433 žáků, všechny ročníky jsou vzdělávány podle Školního vzdělávacího programu Naživo+. Vedle klasické výuky najdeme v Horce i metodu výuky montessori.

Cílem mé práce bylo popsat a objasnit budoucím čtenářům vývoj školství v Horce nad Moravou, z hlediska obecných, kulturních, společenských změn, které se v průběhu doby přihodily. Cíl to nebyl snadný, především v dostupnosti získaných dochovaných informací o vzdělávání v Horecké škole.

Seznam použité literatury a zdroje

Literatura

BARTOŠ, Josef, Karel MÜLLER a Stanislava KOVÁŘOVÁ. *Horka nad Moravou: od minulosti k současnosti*. Olomouc: Danal, 2001. ISBN 80-85973-87-1.

DOSTÁL, Josef a Frant. ŘÍKOVSKÝ, 1935. *Vlastivěda Moravská: Olomoucký okres*. II. Místopis. Brno: Musejní spolek v Brně.

HORÁK, Josef a Milan KRATOCHVÍL. *Nástin dějin pedagogiky*. Vyd. 4. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-758-6

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4

KUBÁŇOVÁ, Silvie, 2014. *Historické proměny elementárního vzdělávání v Nemilanech v kontextu vývoje školství v českých zemích*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

KRÁLÍKOVÁ, M., J. NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Dějiny školy a výchovy

SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

ŠTIPČÁKOVÁ, Jitka, 2014. *Dějiny školství v Horce nad Moravou*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

ŠTVERÁK, Vladimír a Milada ČADSKÁ. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-797-6

ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: Univerzita Karlova, 1981

ZAJÍČKOVÁ, Petra, 2015. *Reformy školství v Československu (1918-1989)*. České Budějovice. Závěrečná práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Prameny

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond Místní národní výbor Horka nad Moravou, O – 1-103, Pamětní kniha obce Horka nad Moravou (Horky a Sedliska), 1923, Horka nad Moravou

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, O 5-34, Obecná škola v Horce nad Moravou 1878-1940.

ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1963 – 1990

ZŠ Horka nad Moravou, Školní kronika 1991 – současnost

Výroční zpráva školy 2009/2010. Základní škola a mateřská škola Horka nad Moravou, příspěvková organizace, 2009

Výroční zpráva školy 2012/2013. Základní škola a mateřská škola Horka nad Moravou, příspěvková organizace, 2012

Výroční zpráva školy 2014/2015. Základní škola a mateřská škola Horka nad Moravou, příspěvková organizace, 2014

Výroční zpráva školy 2016/2017. Základní škola a mateřská škola Horka nad Moravou, příspěvková organizace, 2016

Legislativa

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., 1948. In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1948* [online]. 9.6.1948 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-150>

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), 1960. In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1960* [online]. 15.12.1960 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>

Zákon č. 19/1966 S., o vysokých školách, 1966. In: *Sbírka zákonů, ročník 1966* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1966-19>

Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol, 1978 In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1978* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-63/zneni-19780901>

Zákon č. 29/1984 Sb., o o soustavě základních a středních škol (školský zákon), 1984.
In: *Sbírka zákonů ČR, ročník 1984* [online]. 22.3.1984 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-29>

Internetové zdroje

Český statistický úřad: Databáze demografických údajů za obce ČR [online], [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

Horka nad Moravou [online]. Horka nad Moravou: Copyright © 2001-2009, Horka nad Moravou [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.horka.cz/>

Základní škola Horka nad Moravou [online], ©2013. ZŠ a MŠ Horka nad Moravou: Tvorba www, design RTNext [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.zshorka.cz/>

Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 [online], 2010. In: . MŠMT, 26.5.2010, s. 33 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/file/10376?highlightWords=Zpr%C3%A1va+v%C3%BDvoji+%C4%8D esk%C3%A9ho+%C5%A1kolstv%C3%AD+listopadu+1989>

Seznam obrázků a příloh

Seznam obrázků

- Obrázek 1 Znak obce z roku 1999, In: *Horka nad Moravou oficiální stránky obce: Historie Horky v datech* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné <http://www.horka.cz/historie-a-pamatky.do>
- Obrázek 2 Letecký pohled na základní školu, In: *Horka nad Moravou oficiální stránky obce: Škola a kultura* [online]. [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.horka.cz/skoly-a-kultura.do;jsessionid=5560853704D45F5695B54596F57B83FF>
- Obrázek 3 Mateřská škola, In: *Základní a mateřská škola Horka nad Moravou* [online]. [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.zshorka.cz/ms/>
- Obrázek 4 Foto autor – Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 - 1940

Seznam příloh

- Příloha 5 Seznam zkratk
- Příloha 6 Seznam tabulek počtu žáků v jednotlivých obdobích

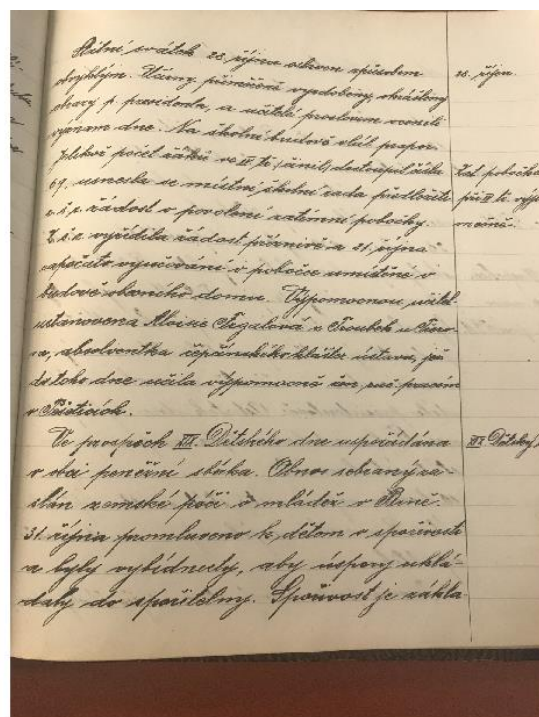
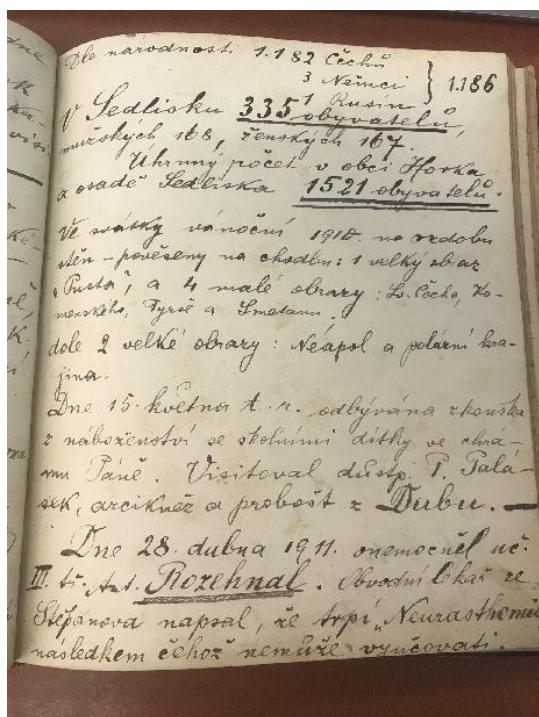
Obrázek 1 - Znak obce z roku 1999

Obrázek 2 - *Letecký pohled na základní školu*

Obrázek 3 - Materská škola

Obrázek 4 - Ukázka (Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940)

Příloha 5 - Seznam zkratk

ČSR	Československá republika
KSČ	Komunistická strana Československa
SSSR	Svaz sovětských socialistický republik
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
JZD	Jednotné zemědělské družstvo

Příloha 6 – tabulky počtu žáků podle jednotlivých časových období

Období od roku 1887 – 1914 Tabulku podle dat - Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940

Školní rok	1877/1878	1880/1881	1883/1884	1885/1886	1888/1889	1892/1893	1902/1903	1906/1907	1910/1911	1913/1914
Počet žáků	184	198	248	195	254	248	226	249	273	268

Období od roku 1919 - 1938 Tabulku podle dat - Obecná škola v Horce nad Moravou 1878 – 1940

Školní rok	1920/1921	1922/1923	1925/1926	1927/1928	1930/1931	1931/1932	1934/1935	1935/1936	1936/1937	1937/1938
Počet žáků	269	242	184	198	235	242	293	297	301	358

Období od roku 1960 - 1989 Tabulku podle dat – školní kronika 1963-1990

Školní rok	1960/1961	1963/1964	1969/1970	1973/1974	1977/1978	1979/1980	1981/1982	1983/1983	1986/1987	1988/1989
Počet žáků	459	442	397	360	364	380	413	452	479	449

Období od roku 1990 - 2017 Tabulku podle dat – školní kronika 1991-současnost

Školní rok	1990/1991	1992/1993	1994/1995	1999/2000	2005/2006	2009/2010	2012/2013	2014/2015	2016/2017	2017/2018
Počet žáků	422	347	324	305	295	263	306	361	415	433

Anotace

Jméno a příjmení:	Anna Tomášková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Neuimeister, Ph. D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Historické proměny elementárního školství v Horce nad Moravou
Název v angličtině:	Historical Changes of elementary schools in Horka nad Moravou.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá historickým vývojem elementárního školství v Horce nad Moravou, z hlediska obecných, hospodářských, politických a ekonomických determinantů. Přibližuje obec samotnou a její jednotlivé historické úseky až po současnost. Dále analyzuje obecné proměny školství od roku 1774 století až po současný stav.
Klíčová slova:	Dějiny školství, obecná škola, měšťanská škola, školský zákon, reforma, Horka nad Moravou, základní škola, učitel, elementární školství, žák, vyučovací předměty, školní budova, školní rok

Anotace v angličtině:	The thesis deals with the historical development of Elementary Education in Horka nad Moravou, in terms of general, economic, political and economic determinants. It approaches the village itself and its individual historical sections to the present. It also analyzes the general changes in education from the 1774 to the present state.
Klíčová slova v angličtině:	History of education, general school, bourgeois school, school law, reform, Horka nad Moravou, primary school, teacher, elementary education, pupil, teaching subjects, school building, school year
Přílohy vázané v práci:	Ilustrace, seznam zkratk, stav žáků
Rozsah práce:	55 stran
Jazyk práce:	Čeština